

specific level of existentialistic content (national) that should be perceived extraordinary.

The novel consists of the chapters that the author calls as «zatyny» instead of usual parts; this is an intrigue for the readers as the writer represents a new literary term and proposes full of logical thinking the kaleidoscope of events and scenes, which is interesting because of the method of artistic creating of the world and characters. The image of the world in Myroslav Dochynets' work gets national features, because it depicts the historical background of Ukrainians and makes progress based on people's sacred values.

Each of twenty-eight chapters is an independent continuity, a separate short story or narration and so often it is like a small clew which is puzzled out by the writer.

The novel starts from prologue – a separate chapter of the work – «Subtitle. The shadow of the wine-grower», where the author acquaints readers with a narrator, prepares them for perception and makes a total mood.

All the twenty-eight chapters have got excellent headlines that are easy to stick to readers' memory because they are like tonsils, in which the vital function of the characters is programmed.

The title and the subtitle of the novel are investigated; the set of patterns is characterized.

The schematic plan of reading conference for pupils of 10-th form of secondary school is suggested; the problematic argumentative conversation and literary quiz based on the novel «Maftey» by Myroslav Dochynets' have elaborated.

Key words: *novel, philosophical spheres, existentialistic content, headline, subtitle, reading conference, problematic argumentative conversation.*

References

1. Voloshy`na N. J. Sy`stema pozaklasnogo chy`tannya / N. J. Voloshy`na // Naukovi osnovy` metody`ky` literatury` : navch.-metod. posib. / za red. N. J. Voloshy`noyi. – K. : Lenvit, 2002. – S. 121–126.
2. Dochy`necz` M. Maftej. Kny`ga napy`sana suxy`m perom : roman / M. Dochy`necz`. – Mukachevo : Karpats`ka vezha, 2016. – 352 s.
3. Dochy`necz` M. Rozrada-gora. Pid Voronovy`m kry`lom / M. Dochy`necz`. – Mukachevo : Karpats`ka vezha, 2017. – 192 s.
4. Skry`pny`k L. G. Vlasni imena lyudej : slovny`k-dovidny`k / za red. V. M. Rusanivs`kogo. – K. : Naukova dumka, 1996. – 335 s.
5. Slon`ovs`ka O. Slid nevlovy`mogo Proteya / O. Sl`on`ovs`ka. – Ivano-Frankivs`k : Plaj-Kolomy`ya : Vik, 2006. – 688 s.
6. Ivany`chuk R. Sered poveni kny`g: zapy`sky` bibliofila: pro kny`gy` i pro sebe / R. Ivany`chuk. – L`viv : LA. «Piramida», 2016. – 160 s.

Отримано редакцією 15.05.2018 р.

УДК 37.016:811.161.2

DOI 10.31376/2410-0897-2018-1-37-143-149

Тетяна Вікторівна Рудюк,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
методики викладання української мови і літератури
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя,
e-mail: Swirid@i.ua

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ВИД НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано теоретичні аспекти та роль самостійної роботи як виду навчальної діяльності учнів на уроках української мови, простежено особливості пізнавальної творчості відповідно до етапів прогнозування, впровадження та накреслення перспективний видів діяльності. Розкрито організаційні моменти досліджуваної проблеми згідно психолого-педагогічних, методичних аспектів наукових здобутків. Окреслено актуальність самостійної роботи як виду навчальної діяльності з позиції формування мовної компетентності старшокласників.

Ключові слова: *самостійна робота, саморефлексія, мотиви, самостійність особистості, мовна, мовленнєва, професійно орієнтована мовна компетенції.*

Постановка проблеми. Сучасна епоха так званого інформаційного буму вимагає інтенсифікації самостійної роботи учасників навчального процесу: застосування психологічно та методично вмотивованого виду діяльності, який відповідає інтересам і запитам молоді; сприяє становленню світогляду; формуванню пізнавальної самостійності; виробленню вміння працювати з літературою й самостійно оцінювати власні досягнення; разом із тим, забезпечує демократичність і творчість взаємодії між учасниками навчального

процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Самостійна робота є методом організації та самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності (Н. Мойсеюк); яка перебуває поза контролем учителя (П. Підкасистий, В. Паламарчук). Науковці справедливо акцентують увагу на тому, що вказаний вид практики сприяє формуванню самостійності, виховує почуття відповідальності [5, с. 188–189]. Передумовою успішної самоосвіти та творчої діяльності суб'єктів навчання її розглядають Е. Голант, Б. Єсіпов, П. Підкасистий, Т. Шамова, В. Щукіна та ін. Висвітлення ролі проблемного навчання в розвитку особистості й реалізації творчої діяльності – І. Лернер, А. Матюшкін, М. Махмутов, В. Оконь, Л. Паламарчук. У зв'язку з цим виникає значна кількість запитань методичного характеру, необхідність розв'язку яких помічають психологи. Зокрема І. Зимня зазначає, що самостійна робота школяра, студента є найменш вивченою та в той же час найбільш цікавою з точки зору психологічного аналізу навчальною діяльністю [4, с. 248–249]. Саме тут, на думку дослідниці, виявляється мотивація; цілеспрямованість; самоорганізація; самоконтроль та інші особистісні якості. Значна частина досліджень психологічного характеру Б. Ананьєва, Д. Ельконіна, О. Скрипниченка, А. Маслоу та ін. визначають сензитивний період для формування професійних, світоглядних, громадських якостей студентський вік. Утім першооснови самостійної творчості як майбутньої професійної діяльності є досить важливими вже для учнів старших класів.

У даному контексті достатньо актуальною для розгляду вбачаємо гуманістичну теорію особистості відомого американського психолога А. Маслоу. Згідно якої ієрархія потреб (загальновідома як піраміда) розміщена в такій послідовності: фізіологічні (голод, спрага); потреби безпеки (виживання, стабільності); приналежності та любові (школа, сім'я); самоповаги (власної компетентності); самоактуалізації (реалізація потенціалу). [8, с. 488]. Такі спостереження є досить цінними, оскільки вказують на рушійні сили людської активності та переконують у доцільності міркувань про те, що саме в умовах динамічних суспільних змін, швидкого зростання обсягів інформації важливо навчити самостійно розширювати й поглиблювати свої знання [7, с. 198–199].

Подібну необхідність яскраво обґрунтовує характер задоволення потреб середньостатистичної людини: 85 % – фізіологічні, 70 % – безпеки та захисту, 50 % – любові та належності, 40 % – самоповаги, 10 % – самоактуалізації [8, с. 489].

Таким чином, констатуємо часткову реалізацію внутрішнього потенціалу особистості, наявність значних перешкод у досягненнях як результату самостійної праці. Однак, саме така найвища форма самоорганізації дозволяє життєдіяльності індивіда набувати нових вимірів і зацікавлень.

Для прикладу, менше 1 % всього населення за оцінкою А. Маслоу досягає самоактуалізації, інші – не бачать власного потенціалу; не знають про його існування і не розуміють користі самовдосконалення [8, с. 495–496]. Схильність сумніватися та навіть боятися своїх здібностей, тим самим зменшувати шанси самоактуалізації, страх успіху /неуспіху, який заважає людині прагнути до самовдосконалення називають комплексом Іони (Jonah complex) [8, с. 496]. Як відомо, Йона – досить яскрава та водночас маловідома біблійна постать, яка намагалася втекти від власного покликання, ховаючись у череві величезної риби.

Значна частина сучасних школярів і студентів перебувають, так би мовити, поза межею часу й украй потребують знайомства з історією цього персонажа. Закономірність володіння подібною інформацією підкреслюємо аргументованістю тверджень, які чуємо: 1) трійка – це теж оцінка, добре, що не двійка; 2) головне – скласти екзамен (ЗНО); 3) кому потрібні ці знання?

Звичайно, з одного боку – це вдалий механізм, який рятує від стресових ситуацій, відповідальності, авантюри, не руйнує нехай нецікаве й обмежене, але так чи інакше налагоджене існування. З іншого – значно більша шкода – протидія особистісному зростанню, можливості отримувати та переживати новий досвід. Певна річ, процес росту потребуватиме готовності ризикувати, помилятися, відмовлятися від старих звичок, а це вимагає мужності [8, с. 496]. Отож, організація самостійної роботи повинна починатися чи не з найважливішого – свідомого кроку до власного самовдосконалення.

Таким чином, самостійна робота студентів – це планована індивідуальна або колективна робота, що виконується за завданням і під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі [3, с. 804]. Німецький педагог А. Дістервег (1760–1866) у кін. XVII ст. писав про самостійність як один із провідних принципів навчання. Учений зазначав, що розвиток і освіта не можуть бути даними або повідомленими жодній людині, а тим, хто бажає до них долучитися, пропонував досягти цього власною діяльністю та силами, власною напругою [3, с. 804]. Т. Едісон говорив, що геніальні відкриття – це 99% праці і один процент таланту. Досить переконливою є ефективність світової практики використання самостійної роботи, зокрема Келлер-плану, який дістав найбільшого поширення у ВНЗ США. Питання про розвиток самостійності та активності учнів було центральним у педагогічній системі К. Ушинського [3, с. 804]. У зв'язку з цим великий педагог зауважував, що єдиною міцною основою будь-якого плідного навчання є самостійна робота учнів.

Формулювання мети статті. Проаналізувати теоретичні аспекти, роль і можливості самостійної роботи як виду навчальної діяльності учнів на уроках української мови, сформулювати методичні рекомендації для вказаного виду практики.

Виклад основного матеріалу. Статистика свідчить, – більша половина людей не реалізує й чверті власного потенціалу через те, що не хоче брати на себе відповідальність. Так, звертаючись на лекціях до своїх студентів, А. Маслоу ставив досить неординарні запитання на зразок: «Хто з Вас сподівається написати великий американський роман, стати сенатором, губернатором, президентом? Генеральним секретарем ООН, великим композитором?». Звичайно, всі починали бентежитися й сміятися, поки науковець не запитував про головне: «Якщо не Ви, то хто?». Указаний діалог змушує замислитися не лише студентів, оскільки: *Скрытая мудрость и утаенное сокровище – какая польза от обеих? Лучше человек, скрывающий свою глупость, нежели человек, скрывающий свою мудрость* [1, с. 657].

Таким чином, необхідно інтерпретувати процес навчання як самостійний особистісний розвиток, а не лише як процес засвоєння обов'язкових знань. Варто закладати основи для *самостійності особистості* – готовності до виконання і безпосереднього здійснення без сторонньої допомоги певних функцій у суспільстві, які характеризуються стійкими мотивами та інтересами, поглядами і переконаннями, високими громадськими якостями, впевненістю в своїх силах, досвідом продуктивної праці, культурою відносин [2, с. 76], самопізнання, саморозвитку, самооцінки, самоосвіти, самоспостереження, самоконтролю, самонавіювання, сомовдосконалення, самовиховання, самоактуалізації тощо.

Важливо наголосити на тому, що самостійна робота за педагогічною енциклопедією – це різноманітні види індивідуальної та колективної навчальної діяльності школярів, які здійснюються в класі або в позаурочний час, вдома без участі вчителя [6, Т. 3, с. 783]. Подібна робота вимагає активної мисленнєвої діяльності, самостійного вирішення пізнавальних завдань, сприяє активному становленню й формуванню власного стилю розумової праці. Звичайно, її виконання різниться за дидактичними цілями, які, як відомо, класифікують на підготовчу (засвоєння нових знань); тренувальну; узагальнювально-повторювальну; контрольну [6, Т. 3, с. 783]. Як вид навчальної діяльності найбільш доречною виявляється в старших класах, під час засвоєння нових знань. Так, на розсуд учителя здійснюється вибір найбільш доступного для розуміння матеріалу, який можна опрацювати самостійно. У одному випадку – це відомості та факти, в іншому – нескладні узагальнення й висновки. Проте, як справедливо зазначено у виданні, характер завдань не повинен полягати в багаторазовому механічному відтворенні знань. Важливе осмислене застосування в різноманітних ситуаціях, вирішення складних пізнавальних задач [6, Т. 3, с. 783].

Самостійна робота в діяльнісному аспекті – це організована школярем (згідно його пізнавальних внутрішніх мотивів) у найбільш зручний для нього час, самостійно контрольована діяльність, на основі позашкільного опосередкованого системного керівництва з боку вчителя (програм, дисплейної техніки) [4, с. 252]. Указаний вид роботи сприяє повноцінному застосуванню набутих знань у практичній діяльності, виробленню творчої самостійності в різноманітних видах практик.

Проте, 45,5 % студентів із 100 % визнають, що не вміють правильно її організувати; 65,8 % зізнаються, що взагалі не вміють розподіляти свій час; 85 % не думають, що його можна розподілити [4, с. 255]. Отже, якими будуть перші кроки в даному контексті значною мірою залежить від особистості та творчості викладача, його вміння стимулювати розвиток пізнавальної активності та самостійності [6, Т. 3, с. 783].

Формування мовної компетентності старшокласників передбачає комплексний підхід до вирішення проблеми, а саме: вдосконалення орфографічних, пунктуаційних навичок, комунікативних умінь, роботи зі словником, конспектом. Самостійна робота має бути усвідомленою, внутрішньо мотивованою діяльністю. Важливо актуалізувати мотиваційно-ціннісний аспект, не нехтувати чи недооцінювати його справжнього значення. Провідну роль варто надавати підготовчому етапові та безпосередньому процесуальному виконанню, побудові алгоритмів, їхньому постійному вдосконаленню, саморефлексії.

Для сучасного учня/студента досить вагомим чинником виявляється усвідомлення взаємозв'язку між діяльністю, яка вибудовується власними силами та отриманими наслідками. Зосередженість на практичній результативності є першочерговою. На нашу думку, необхідно запропонувати побудову власної переконливої схеми покрокової діяльності, відповідно до якої теоретична інформація набудатиме структурованого характеру й впорядкованої системи знань. Вагомим значення надаємо таким вмінням: швидкого читання; виділення головного та другорядного; вироблення системи особливих засобів, що полегшують запам'ятовування й збільшують обсяг пам'яті (мнемоніці); спостережливості; загальним прийомам пошуку додаткової інформації; раціональності конспектування; розумного чергування режимів праці та відпочинку тощо.

Поштовхом для організації самостійної роботи передує вдала побудова навчального процесу, авторитет викладача, його бездоганна методична грамотність. Важливі найменші деталі та вміння, як-от:

віртуально долати шлях учня, планувати й прогнозувати, надавати можливість насолоджуватися радістю від опанування нового матеріалу та засвоєння знань.

Такі здобутки може суміщати в собі формування мовної компетенції, яка включає лексичну, граматичну, семантичну, фонологічну, орфографічну, орфоепічну та синтаксичну складові. Подібна діяльність передбачає наявність умінь, які є досить важливими для її розвитку, оскільки передбачають виховання критичності та грамотності під час опанування навчального матеріалу, здатності бачити практичну цінність і особливості прикладного використання. За таких умов відбуватиметься усвідомлюване вдосконалення процесу власного розуміння, необхідності формування майбутньої комунікативної професійно орієнтованої компетенції як складової самостійної праці. Разом із тим, така робота є однією з форм навчального процесу, яка допомагає не лише оволодіти дисципліною, а й сприяє розвитку здатності брати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблеми, знаходити необхідну кількість варіантів конструктивних рішень, мовних кліше.

Підґрунтям для побудови алгоритмів визначасмо тему для самостійного опрацювання. Пропонуємо означити найзагальніші методичні рекомендації, як-от: визначення та змістове наповнювання етапів. 0) Етап – підготовчий. Передбачає визначення та з'ясування мотивів. Подібні рушії самостійності й духовного збагачення особистості радимо почерпнути з притч царя Соломона, відомого своєю неабиякою життєвою мудрістю: *«Пойди к муравью, ленивец, посмотри на действия его, и будь мудрым. Нет у него ни начальника, ни приставника, ни повелителя; но он заготовляет летом хлеб свой, собирает во время жатвы пищу свою. [Или пойди к пчеле и познай, как она трудолюбива, какую почтенную работу она производит; ее труды употребляют во здравие и цари и простолюдины; любима же она всеми и славна; хотя силою она слаба, но мудростью почтена.] Доколе ты, ленивец, будешь спать? Когда ты встанешь от сна твоего? Немного поспишь, немного подремлешь, немного, сложив руки, полежишь: и придет, как прохожий, бедность твоя, и нужда твоя, как разбойник. [Если же бужешь не ленив, то, как источник, придет жатва твоя; скудость же далеко убежит от тебя]»* [1, с. 599]. Тут констатуємо украй негативне ставлення щодо ліні, яка часто стає на заваді самостійного виду діяльності: *«Грязному камню подобен ленивый: всякий освищет бесславие его. Воловьему помету подобен ленивый: всякий, поднявший его, отряхнет руку»* [1, с. 658]. 1) Етап – опрацювання термінів (робота зі словниками, енциклопедіями, довідниками тощо), позаяк нерозуміння лексичного значення дефініцій унеможливує будь-які подальші самостійні здобутки, збіднює словниковий запас мовця. 2) Етап – з'ясування теоретичних положень, які є новими (актуальність, історія; персоналії тощо). Має фігурувати таке змістове наповнення, яке б передавало почуттєву сферу емоцій, вказувало на зв'язок із практикою застосування, особисту значимість досліджуваного теоретичного матеріалу, його недоліки та переваги. 3) Етап – наведення та аналіз прикладів. Учасники навчального процесу мають розуміти причинно-наслідкові зв'язки між теоретичним і практичним матеріалом, усвідомлювати нюанси досліджуваної взаємозалежності й результати її порушення. 4) Етап – складання таблиць або схем (візуалізація) практичне застосування теоретичної інформації. Пропонуємо скористатися картами пам'яті (Mind map) або способом зображення загального системного мислення за допомогою схем, запроваджених відомим філософом П. Тіроським в III ст. до н.е. Техніку побудови дещо спростив психолог Т. Бузон, а от серйозні сучасні розробки відносять до 1960-х років. Цікаво, що в основу таких карт покладено принцип радіантного мислення як асоціативного розумового процесу, а відправною точкою визначено центральний об'єкт або радіант. У зв'язку з цим розглядаємо сучасний Mindmapping як досить зручний і ефективний спосіб візуалізації, альтернативних записів, які показують нескінченну різноманітність можливих асоціацій і, власне, невичерпність можливостей людського розуму. Наголошуємо на індивідуальних характеристиках указаних карт. Їхнє самостійне складання суттєво активізує суб'єктивні нейрофізіологічні властивості мозку, візуалізує, систематизує, класифікує необхідну інформацію, допомагає під час ухвалення рішень. 5) Етап саморефлексії. Оцінка результатів самостійної роботи. Приміром: інформаційно-пізнавальні досягнення (сформованість мовної та мовленнєвої компетенції, уміння знайти потрібну інформацію, визначити джерела її пошуку); інтелектуально-розумові (розширення власного кругозору, майстерність дослідження мовних явищ завдяки оволодінню певними розумовими операціями, як-от: аналіз, синтез, узагальнення); духовні (залучення до здобутків української та світової культури) тощо. З особливою увагою важливо занотовувати власні досягнення, висновки, дослідницькі перспективи, планування заповнення помічених лакун, систематизувати й узагальнювати власні напрацювання.

Для прикладу, простежимо фрагментарні закономірності самостійного дослідження старшокласників із особливостей наукового викладу думки. Першочергове завдання полягатиме у визначенні мотивів подальшої роботи, приміром: наукового спілкування, публічного виступу, ведення документації тощо. З'ясування лексики, морфології, синтаксису та інших рівнів її складових буде наступним планомірним кроком. Дослідження термінів, конспектування теоретичних положень, прикладів – одним із подальших. Необхідно детально та різносторонньо аналізувати матеріал, як-от: яким лексемам доцільно надавати

перевагу, які особливості частиномовного функціонування, синтаксично допустимих конструкцій тощо. Таким чином, варто прагнути до свідомого вивчення й розуміння досліджуваних причин і явищ. Щодо публічного виступу, то він потребуватиме копіткої самостійної роботи. Така діяльність, безперечно, є одним із показників мовної, мовленнєвої та загальнокультурної характеристики особистості. Уміння простежити послідовність подібної підготовки, власне самостійна апробація промови, саморефлексія та шліфування – це неабиякі індивідуальні зусилля. Недостатньо вивченою визначаємо проблему самостійної роботи з РЗМ тощо. Таким чином, суб'єктивний творчий процес потребує ретельної підготовки, вдосконалення шляхів і навичок, стратегій побудови власних міркувань.

Висновки. Безперечно, дана тема є досить перспективною та потребує детальнішого опрацювання. Попри те підсумуємо, що навчальні досягнення прямо пропорційно залежать від зацікавленості самостійною роботою як видом навчальної діяльності, уміння пробути до неї й спланувати її, здійснення й отримання певних результатів, як-от: формування власного світогляду, розвитку здібностей, долання психологічних бар'єрів, комплексів, які часто стають на заваді самовираження та самореалізації особистості. У той же час, указаний вид діяльності є невід'ємною складовою спрямованості індивіда, основою для саморозвитку й формування мовної, мовленнєвої, професійно орієнтованої комунікативної компетентності, професіоналізму як ключової характеристики конкурентоздатного фахівця на ринку праці.

Список використаних джерел та літератури

1. Библия. Книги Священного писания Ветхого и Нового завета. – К. : Издания Свято-Успенской Почаевской Лавры, 2005. – 1346 с.
2. Благінін В. М. Педагогічні поняття в логічних схемах і таблицях / В. М. Благінін. – Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ, 2000. – 96 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учебник для вузов. Изд. второе, доп., испр., и перераб / И. А. Зимняя. – М. : Логос, 2002. – 384 с.
5. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навчальний посібник. 2-е вид. / Н. Є. Мойсеюк. – К., 1999. – 350 с.
6. Педагогическая энциклопедия: В 4 т. – М. : Советская энциклопедия, 1964–1968.
7. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі: Навч. посібник / О. Горошкіна, С. Караман, З. Бакум, О. Караман, О. Копусь/ за ред. О. Горошкіної та С. Карамана. – К., 2015. – 250 с.
8. Хьелл Л. Теории личности. 3-е междунар. изд. / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб. : Питер, 2003. – 608 с.

Татьяна Викторовна Рудюк,

кандидат филологических наук, доцент кафедры методики преподавания украинского языка и литературы Нежинского государственного университета имени Николая Гоголя,
e-mail: Swirid@i.ua

САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА КАК ВИД УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА УРОКАХ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА

В статье проанализированы теоретические аспекты и роль самостоятельной работы как вида учебной деятельности учащихся на уроках украинского языка, прослежены особенности познавательной творческой деятельности в соответствии с этапами прогнозирования, внедрения и начертания перспективных видов деятельности. Раскрыты организационные моменты исследуемой проблемы согласно психолого-педагогических, методических аспектов научных достижений. Определены актуальность самостоятельной работы как вида учебной деятельности с позиции формирования языковой компетентности старшеклассников.

Ключевые слова: самостоятельная работа, саморефлексия, мотивы, самостоятельность личности, языковая компетенция, речевая компетенция, профессионально ориентированная языковая компетенция.

Tetiana Rudiuk,

Candidate of Philology, Associate Professor of the Department of Methodology of Teaching Ukrainian Language and Literature, Nizhyn Mykola Gogol State Pedagogical University,
e-mail: Swirid@i.ua

INDIVIDUAL WORK AS A TYPE OF EDUCATIONAL ACTIVITY AT THE UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS

Introduction. *The modern era of the so-called information boom requires the intensification of the individual activities of participants in the educational process, such as the application of psychologically and methodically motivated activities that are in keeping with the interests and needs of young people; those contributing to the expanding of their worldview; the stimulation of research independence; developing the ability to work with bibliography and independently evaluate their own achievements, at the same time, to ensure the democracy, creativity and interaction between participants of the educational process.*

Purpose. *The aim of this paper is to analyze the theoretical aspects, the role and possibilities of the method of individual work as a kind of learning activity of the Ukrainian students in class, to formulate methodological recommendations for this practice.*

Methods. *Theoretical methods: analysis and systematization of psychological and pedagogical literature and works on methods of teaching; theoretical modeling. Empirical methods: diagnostic – conversations with students. Observatory methods: observation of individual learning activity.*

Results. *The study has found that more than a half of people do not realize a quarter of their own potential only because they do not want to take responsibility and work on their own. The interpretation of learning activity as an individual development, not just as a process of mastering compulsory knowledge, is substantiated. The necessity for forming the autonomy of the personality, self-knowledge, self-development, self-esteem, self-education, self-monitoring, self-control, self-direction, self-improvement, self-education, self-actualization, etc. is proved. Such work requires active thinking, independent decision making, and promotes active formation of one's own cognitive style of work.*

The study has found that the process of language competence forming involves an integrated approach to solving the problem, namely, the improvement of spelling, punctuation skills, communicative skills, work with a dictionary, and making notes. An individual activity should be a conscious, internally motivated practice. It is important to boost the motivation, establish an organizational stage and direct procedural implementation, which require a clear construction of algorithms, their constant improvement and self-reflection.

It has been established that for a modern student such factor as the awareness of the relationship between the activities and the results is quite important. Focusing on practical results is always a top priority. It is proposed to construct one's own scheme of step-by-step activity, according to which information will acquire structured character and transform into an orderly system of knowledge. Great value is given to the following skills: fast reading; the ability to differentiate between the main and the secondary; development of a system of special means that facilitate memorizing and increase the amount of memory (mnemonic); observation; general techniques for finding additional information; rationality of the note-taking; reasonable alternation of work and rest regimes, etc.

The impetus for the organization of individual learning activity is found out: it is the successful planning of educational process, the authority of the teacher, his/ her impeccable methodological literacy. The most important ones are the smallest details and skills, such as viewing the process from the student's perspective, plan and predict, but at the same time provide the opportunity to enjoy the mastering of new material.

In this vein, language competence becomes a top priority. It includes lexical, grammatical, semantic, phonological, spelling and syntactic competences. It involves the skills that are very important for forming linguistic literacy. It is extremely necessary to train critical thinking, the ability to see the practical value of the material learned and understand the peculiarities of its use. Under these conditions, we will develop an understanding of the patterns of forming communicative competence where individual work is the key component. At the same time, such work is one of the forms of educational process, which helps not only to master a particular discipline, but also contributes to the formation of the ability to take responsibility, to solve problems independently, to find constructive solutions, to develop one's own speech.

Originality. *It has been established that the basis for making the algorithms is usually the topic of individual task. The most general methodological guidelines for such activity are defined: 0) The stage for definition of motives. 1) Working on the key terms (consulting the dictionaries, encyclopedias, reference books, etc.), as misunderstanding of the lexical meaning of the definitions makes it impossible for any further independent achievements and depletes the vocabulary of the speaker. 2) Elucidation of the theoretical foundations that are new (relevance, history, personalities, etc.). 3) Analysis of examples. In this case, the participants of the learning process must not only understand the causal relationships between the theoretical and practical material, but also be aware of all the nuances of their interdependence and its possible violation. 4) Drawing up tables or diagrams (visualization) of practical material. It is suggested to use memory cards (Mind map) or to represent the material through schemes. The basis of such memory cards is the principle of radiant thinking as an associative mental process, the starting point of which is the central object or the radiant. It is proved that modern Mindmapping is a very convenient and effective visualization method that shows the infinite variety of possible associations and, in*

fact, the inexhaustible possibilities of the human mind. 5) The stage of self-reflection (evaluation of the results of individual work, which can also be assessed by the teacher). For example: informational achievements (language competence, ability to find the necessary information, identify search sources); intellectual achievements (expanding the worldview, skill of studying speech phenomena by mastering certain mental operations, such as: analysis, synthesis, generalization); spiritual achievements (involvement in the treasury of world and Ukrainian culture), etc. Particular attention was paid to evaluating the results of individual work: summarizing various studies, planning, comparing, systematizing and generalizing their own achievements.

Conclusions. This topic is quite promising and requires more detailed processing. Nevertheless, we conclude that educational achievements are directly proportional to the interest in individual work as a kind of educational activity in the lessons of Ukrainian language, the ability to plan and stay in it, to carry out and to receive certain results, such as: to develop one's own world outlook, abilities, overcome psychological barriers that often hinder self-expression and self-realization of linguistic personality. At the same time, the indicated activity is an integral part of the personality orientation, the basis for its self-development and forming linguistic professionally oriented communicative competence, and professionalism as the key characteristic of a competitive specialist in the labor market.

Key words: individual work, self-reflection, motives, self-identity, linguistic competence, speech competence, professionally oriented linguistic competence.

References

1. By`bly`ya. Kny`gy` Svyashhennogo py`sany`ya Vetxogo y` Novogo zaveta. – K. : Y`zdany`ya Svyato-Uspenskoj Pochaevskoj Lavry, 2005. – 1346 s.
2. Blagin V.M. Pedagogichni ponyattya v logichny`x sxemax i tably`cyax / V. M. Blagin. – Nizhy`n: Redakcijnno-vy`davny`chy`j viddil NDPU, 2000. – 96 s.
3. Ency`klopediya osvity` / Akad. ped. nauk Ukrayiny`; golovny`j red. V.G. Kremen`. – K. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
4. Zy`mnyaya Y`.A. Pedagogy`cheskaya psy`xology`ya: Uchebny`k dlya vuzov. Y`zd. vtoroe, dop., y`spr., y` pererab. – M. : Logos, 2002. – 384 s.
5. Mojseyuk N.Ye. Pedagogika. Navchal`ny`j posibny`k. 2-e vy`d. / N.Ye. Mojseyuk. – K., 1999. – 350 s.
6. Pedagogy`cheskaya ency`klopedy`ya: V 4 t. – M. : Sovetskaya ency`klopedy`ya, 1964-1968.
7. Prakty`kum z metody`ky` navchannya movoznavchy`x dy`scy`plin u vy`shhij shkoli: Navch. posibny`k / O. Goroshkina, S. Karaman, Z. Bakum, O. Karaman, O. Kopus`/ za red. O. Goroshkinoyi ta S. Karamana. – K., 2015. – 250 s.
8. X`ell L., Zy`gler D. Teory`y` ly`chnosty`. Z-e mezhdunar. y`zd. – SPb. : Py`ter, 2003. – 608 s.

Отримано редакцією 17.05.2018 р.

УДК 378, 147

DOI 10.31376/2410-0897-2018-1-37-149-156

Інна Олександрівна Сидорчук,
асистент кафедри українознавства
Національного університету водного
господарства та природокористування,
e-mail: i.o.sydorchuk@nuwm.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННСВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті уточнено й науково обґрунтовано сутність понять «компетенція», «компетентність», «мовленнєва компетентність», «професійно-мовленнєва компетентність». Розглянуто сутність професійно-мовленнєвої компетентності студентів економічних спеціальностей. Обґрунтовано доцільність використання фахових текстів на заняттях з української мови за професійним спрямуванням для формування у студентів економічних спеціальностей професійно-мовленнєвої компетентності. Визначено джерела та проаналізовано критерії відбору фахових текстів, необхідних для вивчення української економічної лексики під час мовленнєвої діяльності студентів на практичних заняттях.

Ключові слова: компетенція, компетентність, мовленнєва компетентність, професійно-мовленнєва компетентність студентів економічних спеціальностей, фаховий текст, термінологічна лексика.

Постановка проблеми. Сучасні економічні та соціальні реалії вимагають підготовки фахівця нового типу, здатного до професійної діяльності в інформаційному суспільстві, особистості, яка має творчий